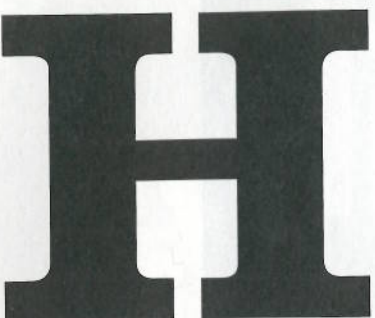

Han vil have en vildere verden

Vi spiser planter, der kan og vil selv. Landbruget har stoppet ploven og givet plads til vildniset. Vi har fået en rødkindet klode tilbage uden sult og sygdom. Tor Nørretranders har en vision om en vild verden.

**ORD JOHANNE GABEL
FOTOS TERRITORIUM**

an har taget bussen og dukker op til fods mellem de nøgne bøgestammer foran Ordrupgaard. Træerne i museets forhave danner fortrop til Dyrehaven lige på den anden side af vejen. Billederne til interviewet skal nemlig kunne tale for sig selv, uden klippe-klistre bagefter. Tor Nørretranders vil helst ikke iscenesættes.

Han får de store løvtræer som baggrund. Fordi de er så fornemme eksempler på flerårige planter med dybe rødder ned i den muld, som er hele humlen i Nørretranders' bog fra efteråret, 'Vild verden - fremtidens føde'. Vi skal forestille os, hvordan træerne er spejlet nede i jorden som enorme rodnet. Dernede under fødderne er et leben af underjordiske kræfter, som er det korte svar på at brødføde en verdensbefolkning på ni milliarder mennesker i 2050, på sundhed og på en stor del af vores klimaspørgsmål.

Smagen af en ny start

Men starten går med smagen af et ordentligt måltid mad. Med en insisteren på at begynde der, hvor alle sanser fortæller, at vi er gået rigtigt. Vel anbragt i museets café demonstrerer Tor Nørretranders, at han kan bogens velargumenterede erkendelsesrække til fingerspidserne. En snurretur, som man må overgive sig til, alt imens trangen til at erstatte al fedtladent hvedebrød med bær, nødder, rødder, råvildt, skovsyre, skvalderkål og bøgeblade melder sig.

'Vild Verden' starter med en sanserig beskrivelse af en nordisk menu på restaurant Noma i København. Hen over siderne udvikler måltidet sig så til et blodigt opgør med det ganske danske og globale landbrug, der har

gjort hele kloden afhængig af få usunde afgrøder. Vi er blevet vilige hvedejunkier.

Bøger, der giver bank

Dermed tager 'Vild Verden' over, hvor Tor Nørretranders' bog 'Menneskeføde' fra 2005 slap. Dengang gik den populærvidenskabelige forfatter og filosof i struben på den klassiske kostpyramides anbefaling af stivelsesholdige landbrugsprodukter.

"Det har vist sig at være et ualmindelig dårligt råd. Vi skal faktisk holde os fra at spise stivelse. Vi bliver overvægtige, får diabetes og hjerte-kar-sygdomme af det. Jeg fik mange bank for bogen dengang. Så det har været forbløffende og positivt at se, hvordan ernæringsforskerne i de mellem-liggende fem år fuldstændig har skiftet holdning," siger Tor Nørretranders, som håber, at 'Vild verden' også kan rykke vores verdensbillede.

"Jeg skriver ikke sådan en bog, for at nogen skal klappe ad mig. Men måske ser vi tilbage om fem år og siger: Der blev det sagt højt for første gang."

Det, som Nørretranders siger højt, er, at landbruget af i dag ikke kan fortsætte. Der skal en ny grøn revolution til. Landbruget gør jorden gold og fremstiller næsten udelukkende stivelsesholdige produkter. 60 procent af vores mad kloden over stammer fra bare fire planter: Hvede, majs, ris og kartofler.

Ifølge hans bog er stivelsen skyld i, at en milliard mennesker sulter, en milliard mennesker er overvægtige og mellem to og 3,7 milliarder mennesker lider af 'skjult sult', altså dårlig ernæring.

"Korn giver på bare et år en spiselig afgrøde, som går hurtigt i blodet. Så frigives insulin til at nedbryde sukkeret i blodet. Det gør os sultne igen. Det er en tisse-i-bukserne-agtig lindring. Modsat med rodfrugter eller kød, som kræver mere af kroppen. Den teknologiske udvikling har gjort det nemt for kroppen at optage maden, men svært at regulere fødeindtaget," forklarer Tor Nørretranders.

Enårige tyveknægte

Landbrugets enårige afgrøder er tyveknægtene, der stjæler næring ud af maden og jorden.

"Naturens atomer er i kredsløb hele tiden. I mennesker og i jorden. Muldlaget på cirka en meter er fundament for det kredsløb. Det udgør mødet mellem solens energi fra oven og mineralerne fra jordens klipper forneden. Når et dyr spiser en plante, afleverer det mineralerne igen med sin afføring og har kun taget solens energi med sig. Den enes affald er den andens mad - hele tiden."

Tor Nørretranders opsummerer uden at blinke:

"Grundloven for liv er, at man deler sit lort. Men mennesket har meldt sig ud ved at splitte alting op. I menneskelejlre. Svinelejlre. Planter i ørkener af ens afgrøder. Vi laver affald, som ingen for himlens skyld må komme i nærheden af."

Han ser pointen råt understreget her i marts af truslen fra det jordskælvsramte atomkraftværk i Japan. Herhjemme står 14.000 ton ulovligt importeret kunstgødning i skærende kontrast til unge bønders traktordemonstration mod Vandmiljøplanen.

Det er som taget ud af bogen. Opretholdelsen af landbrugets planter kræver et konstant kemisk fix i form af kunstgødning, pesticider og en årligt tilbagevendende katastrofe: Pløjning, som ▶

Tor Nørretranders

Født juni 1955

■ Forfatter til mere end 20 bøger, herunder 'Mærk verden' fra 1991 og 'Menneskeføde' fra 2005.

■ Uddannet cand.techn.soc. fra Roskilde Universitetscenter.

■ Har virket som videnskabsjournalist på bl.a. Information, Weekendavisen og Danmarks Radio.

■ Fra 2003-2008 adjungeret professor på Handelshøjskolen i København på Institut for Ledelse, Politik og Filosofi. Bor med sin familie i Klampenborg nord for København.

“Jeg skriver ikke sådan en bog, for at nogen skal klappe ad mig”

Hvor vildt er der i Danmark?

■ 2009 blev 2,6 millioner hektar dyrket, svarende til 61 procent af Danmarks areal.

■ Hvede, byg, rug, havre og majs udgjorde 2 millioner hektar. Økologisk dyrket areal udgør 175.000 hektar.

■ Naturarealer inkl. skove udgør cirka 20 procent af Danmarks samlede areal.

■ Danmarks Naturfredningsforening mener, at mindst en tredjedel af Danmarks areal skal være naturområder (skov, enge, heder mv.) inden 2030.

Kilder: Landbrug & Fødevarer, Danmarks Naturfredningsforening

river alle flerårige planter op med rode for at beskytte de enårige.

"Optimistiske planter – eksempelvis træer – har en lang investeringshorisont og bruger energi på at lave rødder og opbygge stængler, der kan holde i årevis. De binder næringen, herunder kulstoffet, i sig selv og i jorden. Pessimistiske planter tror derimod ikke på fremtiden og satses hele butikken i ét frø, som starter forfra hvert år. De hiver alle ressourcer ud af jorden og bliver forbrændt andre steder, hvor de frigiver kulstof til atmosfæren frem for at give det tilbage til jorden", siger Tor Nørretranders, der også konkluderer, at landbruget er historiens største CO₂-udleder.

Løsningen ligger begravet i mulden

Lige inden pen og bog mismodigt ryger på gulvet, åbner Nørretranders heldigvis en vej ud af moradset.

"Hvis man begynder at fede mulden op igen med bedre og mere nærende planter, så deponerer vi kulstof i jorden igen. Det afhjælper både sult og klimaproblemet."

I bogen lyder kuren: "Muld vil kunne lagre et par milliarder ton kulstof om året, omkring 10-20 procent af den årlige udledning fra afbrændingen af fossilt brændstof. Det kan blive til i alt måske 50 milliarder ton i løbet af et århundrede. For at gøre det skal man lægge landbrugsdriften afgørende om. Det handler om at holde op med at pløje og dyrke de planter, der kræver pløjning. Det handler om at holde på mulden og planter, der har rodnet til at gøre det. Det handler om at sikre vegetation nok til, at regnvand bliver i mulden og ikke bare skyller væk."

Økologisk landbrug er en del af vejen, men ikke hele vejen.

"Vi kan godt brødføde ni milliarder mennesker i 2050 med økologisk landbrug. Hvis man skærer andelen af kød ned til 20 procent af kosten. Jeg går videre og siger, at det skal kombineres med de oprindelige vilde planter i hver region. Det er jo absurd at hele verden spiser pizza", langer Tor Nørretranders ud og erkender i samme moment, at det kræver en enorm oplysningsindsats, hvis landbrug og almindelige mennesker skal genvinde den tabte viden om spiselige vilde planter.

"Fjolser som mig ved ikke, hvordan den vilde mad ser ud. Jeg er vokset op i en forstad, hvor mad kom fra en indkøbspose."

Et vildere liv

Så hvor skal vi begynde?

"Alle revolutioner tager tid. Men vi kan starte med at vende udviklingen i retning af det vilde i stedet for at gøre maden og livet stadig mere tamt," mener Tor Nørretranders.

"Den store fejltagelse hidtil har været, at man tror, at der er én løsning, som passer overalt på

kloden. Frem for at se på, hvad der vokser af sig selv i hver region, skubbe lidt til det og se, om vi kan få lidt mere spiseligt ud af det. For eksempel er korn en meget fremmed afgrøde i Afrika og derfor også meget sårbar. Men mange udviklingsprogrammer har handlet om at få folk til at spise korn frem for lokal mad," iverer Tor Nørretranders, som ikke af den grund har set sig ond på international handel.

"Visionen er ikke smuk, uden at vi stadig kan få citroner. Omvendt må der gerne være sæsoner og forskellige indtryk. Drømmen er ikke at have alting hele tiden."

Drømmen er til gengæld et landbrug, der fører mennesker og muld tilbage i armene på hinanden.

"Er det ikke også et federe liv?" spørger debattøren, kendetegnende for stilen, hvor han springer frem og tilbage over grøfterne mellem naturvidenskabelig afhandling og ren livsindstilling. "Øvelsens konklusioner er blevet overraskende positivt mødt," fortæller han.

Fra gourmet til discount

"Mange er gået ind på bogens præmis, selv om det er radikalt", siger han, der har fået reaktioner fra såvel landbrug som AOF-kursister, der helt jordnært har spurgt: Hvornår kommer den vilde mad i supermarkedet?

"Mit svar var: For 20 år siden var økologisk mad marginalt i markedet. Næsten alt blev købt af restauranterne. Det startede en nicheproduktion, som i dag er blevet discountvarer. Det samme kan ske med vild mad. Det kræver professionelle kokke at kende og bruge det, men om 20 år er vild mad en selvfølge – også i supermarkeder".

Som bekræftende kommentar i dagens avis averterer restaurant Bøf og Ost efter friske mælkebøtteskud, men kun fra skovkanter eller enge, hvor spirerne alene har fået sol, regnvand og jord som næring.

Ukrudtet bliver budt indenfor. Tor Nørretranders går udenfor i det nærmeste, vi kommer et stor-københavnsk vildnis. ■